

Nr 1916

av herr Larsson i Luttra m. fl.
i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 132 med förslag till lag om
ändring i rättshjälpslagen m. m.

Rättshjälp genom offentligt biträde

I Kungl. Maj:ts proposition 1972:132 framläggs förslag till komplettering av den rättshjälpsreform som riksdagen tidigare beslutat om.

Den nu föreslagna kompletteringen innebär att rättshjälp genom offentligt biträde skall kunna utgå i vissa situationer som berör den personliga rörelsefriheten eller den kroppsliga integriteten.

Centerpartiet har under en följd av år tagit upp frågorna om den enskildes rättsskydd inom förvaltningen. Flera reformer har beslutats under senare år, som betytt förbättringar i detta avseende, men mycket återstår att göra.

Det är värdefullt att genom det föreliggande förslaget om offentligt biträde en möjlighet öppnas att komplettera utredningarna i samband med tvångsomhändertaganden och de situationer som i övrigt omfattas av förslaget. Vi anser dock att ett väsentligt motiv för genomförandet av denna reform har underskattats, och reformen har därför, om vi tolkar lagtexten och departementschefens uttalanden rätt, kommit att bli alltför snäv. Man har enligt vår mening i alltför hög grad bortsett från hur den individ som befinner sig i en situation, där ett tvångsomhändertagande eller annan form av ingripande i den personliga integriteten är aktuellt, upplever sin situation och sitt behov av någon form av biträdeshjälp.

Departementschefen säger att frågan om förordnande av offentligt biträde inom det angivna tillämpningsområdet måste grundas på en objektiv bedömning av behovet i varje särskilt fall. Den enskildes egen bedömning av behovet måste, säger departementschefen, givetvis beaktas men bör i allmänhet inte tillmätas någon avgörande betydelse.

Om man tar hänsyn till att de personer som är aktuella för denna form av ingripande ofta befinner sig i en mycket svår situation, att det ofta är personer som upplever sig illa behandlade av samhället, av myndigheter och kanske också av människor i sin omgivning, framstår det som psykologiskt mycket betydelsefullt att man fäster stor vikt vid deras önskemål att få ett biträde vid sin sida.

Enligt den behandlingsfilosofi som kan sägas vara förhärskande på olika områden här i landet försöker man så långt möjligt undvika tvång, eftersom man anser att detta motverkar syftet med ingripandet. I de situationer som här är aktuella har man kommit dithän att ett tvångs-ingripande bedömts som nödvändigt. Man bör inte ytterligare förvärra situationen och minska chanserna till ett samarbete vid

behandlingen genom att neka biträdeshjälp för den som upplever sig ha ett behov av något stöd för att kunna ta sin rätt till vara inför myndigheter.

Även om myndigheten skall arbeta på ett sådant sätt att den enskildes intressen tillgodoses kan man inte bortse från att många människor upplever myndigheterna som en motpart i situationer på vilka den föreslagna lagen är tillämpliga. Departementschefens uttalande att behovet av offentligt biträde på grund av myndighetens ansvar skulle vara mindre i förvaltningsförfarandet än i brottmålsprocessen kan mot denna bakgrund ifrågasättas.

Från rättssäkerhetssynpunkt vore det enligt vår mening bäst om var och en som begär offentligt biträde i de fall som är tillgängliga inom ramen för föreliggande lagförslag hade en absolut rätt att få biträdeshjälp.

Eftersom det i nuläget är svårt att överblicka såväl tillgången på lämpliga biträden som efterfragan av denna typ av biträdeshjälp begränsar vi vårt yrkande till att gälla en uppmjukning av reglerna för erhållande av biträde.

Vi anser att offentligt biträde i allmänhet skall kunna förordnas när så begärs av den berörda personen. Undantag från denna huvudregel bör endast kunna göras i fall där ytterligare utredning är uppenbart onödig, exempelvis om frågan nyligen prövats i annat sammanhang eller inför den aktuella myndigheten och den berörde då haft tillgång till biträde.

De ekonomiska konsekvenserna av en sådan utvidgning synes inte bli särskilt stora med tanke på den förhållandevis ringa kostnad varje enskilt fall beräknas kräva. Inte heller i ett längre perspektiv torde utgiftsökningen bli särskilt stor eftersom man på allt fler håll inom värdsektorn försöker undvika tvångsingripanden. Därmed kommer antalet ärenden, på vilka denna lag är tillämplig, snarare att minska än att öka i framtiden.

Det torde få ankomma på utskottet att företa de förändringar i föreliggande författningstext som kan vara erforderliga för att åstadkomma den av oss äsyftade uppmjukningen av villkoren för erhållande av offentligt biträde.

Rättshjälp åt näringsidkare

I samband med behandlingen av propositionen 1972:4 hävdade centerpartiet att det var en brist i reformen att inte näringsidkare mer än i undantagsfall kan komma i anslutande av den allmänna rättshjälpen. Vi föreslog därför att före lagens ikraftträdande den 1 juli 1973 de föreslagna reglerna för erhållande av rättshjälp skulle kompletteras så att även näringsidkare kan använda rättshjälpens tjänster. Vår uppfattning att en sådan utvidgning av tillämpningsområdet var önskvärd delades av en lång rad remissinstanser.

Eftersom den nu föreliggande propositionen 1972:132 behandlar kompletteringar till den av riksdagen tidigare behandlade rättshjälpslagen, anser vi det angeläget att föreslå att den av oss tidigare förordade kompletteringen behandlas i detta sammanhang.

Det är inte mindre angeläget att en näringsidkare i små ekonomiska omständigheter bereds möjlighet att ta till vara sin rätt i fråga om sin näring än att man erhåller bistånd i fråga om sina rent privata angelägenheter. I båda fallen drabbas han och hans familj hårt av följderna av att han på grund av ekonomiskt trångmål förlorar sin rätt. För de flesta småföretagare är rättegångskostnader en i budgeten oförutsedd utgiftspost. Det är ofta inte möjligt för småföretagare, t. ex. hantverkare och lantbrukare, att hålla en sådan ekonomisk beredskap att de klarar rättegångskostnader som kan uppkomma i samband med näringsutövningen. De flesta näringsidkare som kommer i fråga för rättshjälp kan i många avseenden jämnställas med löntagare, och dessa kan ju använda rättshjälpens tjänster även i ärenden som sammanhänger med deras "näring", exempelvis vid prövning av mål inför arbetsdomstolen.

Några risker att näringsidkare otillbörligt utnyttjar rättshjälpens för att vinna fördelar på det allmännas bekostnad kan inte anses föreligga i och med att rättshjälpsnämnden prövar om den sökande anses ha befogat intresse av att få sin sak behandlad.

Vi yrkar därför att rättshjälpslagens regler även skall omfatta näringsidkare som ej är juridisk person.

Det torde få ankomma på utskottet att utarbeta de ändringar i författningstexten som kan föranledas av detta förslag.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition 1972:132 beslutar

1. att möjligheten att erhålla rättshjälp genom offentligt biträde i de fall som anges i 41 § rättshjälpslagen vidgas i enlighet med vad vi i det föregående anfört,
2. att rättshjälpslagens regler skall omfatta även näringsidkare som ej är juridisk person.

Stockholm den 4 december 1972

GUNNAR LARSSON (c)

i Luttra

GUNNEL JONÄNG (c)

IVAN SVANSTRÖM (c)